

רוח ירושלמית

החיים עם הרב קוק

השיעור המרכזי בבית הרב קוק רח' הרב קוק 9 ירושלים בכל יום שלישי 20:00

בסייעתא דשמיא

אורות ארץ ישראל - עם ביאור צמאון לא-ל חי

שיעורי מבוא

חוברת כד'
לימי אב

יריחו תחילה

המנעול של ארץ ישראל

הרב יצחק חי זאגא

יריחו תחילה

שלו' לכולם. נמשיך בענין ארץ ישראל, והפעם נעסוק בענינה הרוחני המיוחד של יריחו. בכל התורה, נקראת יריחו בשם ירחו, ללא י'. בספר יהושע, מתוספת האות י' לשמה, והיא נקראת יריחו. מדוע?

המדרש מספר, במדבר רבה טו', 'כשבא להילחם ביריחו, נתכנסו ליריחו ז' אומות, שנאמר, יהושע כד' יא', וילחמו בכם בעלי יריחו, האמורי והפרזי והכנעני והחתי והגרגשי החוי והיבוסים, ואתן אותם בידכם'. שואל המדרש, 'וכי ז' אומות היו בעלי יריחו? מדוע התכנסו כולם לשם, ומדוע מכונים כולם, בעלי יריחו? אמר ר' שמואל בר נחמני, יריחו נגרא של ארץ ישראל, אם נכבשה יריחו, מיד כל הארץ נכבשת, לפיכך נתכנסו לתוכה ז' אומות'. הביטוי 'נגר', פורש ברש"י, ב"מ קא:, 'שנועלין בו את הדלת, ותוחבין אותו בקורת האיסקופה'. מה יש באדמת יריחו, שעושה אותה למנעולה של הארץ?

הברייתא אומרת, בכורות נה. 'ירדן יוצא ממערת פמייס, ומהלך בימה של סיבכי, ובימה של טבריא, ובימה של סדום, והולך ונופל לים הגדול, ואין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה. אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: למה נקרא שמו ירדן - שיוורד מדן'. הוא נקרא ירדן, על שם שיוורד מדן בצפון, ומאידך, 'אין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה?!' מה ההגיון?

נאמר במכילתא דרבי ישמעאל, פרשת בשלח, 'שעתידין גוג וכל המונו לעלות ולנפול בבקעת יריחו'. המלחמה הראשונה והאחרונה, דוקא ביריחו, מדוע? ננסה להבין.

בתפילה לכיבוש בנין וישוב הארץ והמקדש

על ירדן ירחו

ארבעים ושנים מסעות נסעו בני ישראל במדבר. כתב המשנה ברורה, סימן תכח' כא', 'כתב בספר צרור המור, מ"ב מסעות שבפרשת אלה מסעי, אין להפסיק בהם, שהם כנגד שם מ"ב'. כשקוראים בתורה פרשת מסעי, קוראים את כל המסעות בעליה אחת רצופה, ולא מפסיקים באמצע, משום שבמסעות בני ישראל, רמוז שם ד', בן מב' אותיות. אמנם, לא כולם נוהגים כך. מכל מקום, אנו לומדים לדעת שמסעות בני ישראל, הם התגלות שמו יתברך בעולם. וכן אמר הרב צבי יהודה הכהן קוק, שיחות הרצי"ה, שמות עמ' 400, 'אלו הם מ"ב מסעות, בדרך התגלות האלוקות לעולם, באמצעות תולדות ישראל..'. ושם, במדבר 396, הוסיף ואמר, 'כולם שם אחד וענין אחד: הדרך ממצרים לירושלים. ההתגלות הזאת של ויסעו ויחנו.. כוונתה ותכליתה היא: והורשתם את הארץ'. הנה כי כן, מסעות בני ישראל במדבר, לא היו ענין טכני בלבד, אלא תיקונים ובירורים, בדרך לארץ ישראל. החניה הארבעים ושנים, המסיימת את כל המסעות, את גילוי שם מב', היא ככתוב, במדבר לג' מח', '..על ירדן ירחו'.

הרבה התרחשויות, היו דוקא שם. כל חומש 'דברים', נאמר על ידי משה רבינו, שם על ירדן ירחו, דברים א' א', 'אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן..'. אמר הרב צבי יהודה, שיחות הרצי"ה, דברים עמ' 16, '..משנה תורה היא חזרה על התורה.. ומוכרחת להיות חוזרת ונשנית, עם הסידור המחודש, הצבורי, הכלל ישראלי, בארץ.. אותה תורה.. מתרוממת ומשתכללת במשנה תורה, בתורת ארץ ישראל'. משה רבינו, חוזר בחומש דברים על כל התורה כולה מחדש, כדי ללמדה בעומקה היותר עצמותי וגדול, כתורת ארץ ישראל. מתוך כך, פותח משה את החומש, שם בפסוק ה', 'בעבר הירדן בארץ מואב, הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר. ד' אלוקינו דיבר אלינו בחורב לאמר.. פנו וסעו לכם, ובואו הר האמורי..'. למדנו בשיעורנו 'כיסופים', שמשה מסביר כאן לישראל, כי התממשותו העמוקה של הדיבר, 'אנוכי ד' אלוקיך', שלך, המבטא קירבה נשמתית חיה בין ישראל לקב"ה, אינו אפשרי, אלא בארץ ישראל. הנה כי כן, הופעת תורת ארץ ישראל, מתחילה על ירדן ירחו.

ברית לא תוכר

בארץ מואב על ירדן ירחו, כורת הקב"ה ברית מחודשת עם ישראל, בנוסף על זו שבהר סיני. כך אומר הפסוק, דברים כח' סט', 'אלה דברי הברית, אשר ציוה ד' את משה לכתוב את בני ישראל בארץ מואב, מלבד הברית אשר כרת איתם בחורב'. ר' עקיבא אומר, סוטה לז: 'כללות ופרטות נאמרו בסיני, ונשנו באהל מועד, ונשתלשו בערבות מואב..'.
חומש ויקרא מסתיים, כז' לד', אלה המצוות אשר ציוה ד' את משה אל בני ישראל בהר סיני'. לעומת זאת, חומש במדבר מסתיים, לו' יג', 'אלה המצוות והמשפטים אשר ציוה ד' ביד משה אל בני ישראל בערבות מואב על ירדן ירחו'. שואל רבינו בחיי, 'ויש לך להתבונן למה הזכיר שם "את משה" ולא הזכיר "ביד משה", אבל כאן הזכיר "ביד משה"?

והענין, כי הברית הראשון אשר בחורב קבלוהו, עד שהמלך במסבו, בטלוהו, וכבודם, בתבנית שור המירוהו, ונהפך למשחית הודם, לא הצליחו בו, ולא עלה בידם, וציר נאמן בראותו אותיות פורחות, השליך מידי את הלוחות. אבל כאן בערבות מואב בברית שני, נתקיים הברית בין ה' וביניהם, הרים ימושו וכל צור ממקומו יעתק, והברית הזאת לא תופר, וחבל האהבה לא ינתק...'. אומר רבינו בחיי, שברית הר סיני הופרה על ידי ישראל בחטא העגל, אבל הברית שנכתרה על ירדן ירחו, 'הרים ימושו.. והברית הזאת לא תופר'.

הר נבו

משה רבינו יחד עם אלעזר בן אהרן, מצווים למנות את ישראל, במדבר כו' ב', 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל'. לאחר המנין, מדגישה התורה, שם סג', 'אלה פקודי משה ואלעזר הכהן, אשר פקדו את בני ישראל בערבות מואב על ירדן ירחו'. אומר רש"י, שם א', 'כשיצאו ממצרים ונמסרו למשה, נמסרו לו במנין, עכשיו שקרב למות ולהחזיר צאנו, מחזירים במנין'. המנין הזה, מבטא את סיום כהונתו של משה, שם על ירדן ירחו.

שם גם מברך משה את ישראל, את הברכות שבפרשת 'וזאת הברכה'. ושם הוא יוצא למלחמתו האחרונה, לנקום נקמת ד' במדין. שם מצווה ד', דברים לב', 'עלה אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו, וראה את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל לאחוזו. ומות בהר אשר אתה עולה שמה והאסף אל עמיק...'. כך מסתיימת התורה, דברים לד', 'ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירחו, ויראהו ד' את כל הארץ את הגלעד עד דן. ואת כל נפתלי ואת ארץ אפרים ומנשה ואת כל ארץ יהודה עד הים האחרון. ואת הנגב ואת הככר בקעת ירחו עיר התמרים עד צוער. ויאמר ד' אליו, זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר, לזרעך אתננה, הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבור. וימת שם משה עבד ד' בארץ מואב...'.

מי יכול לתאר לעצמו את עיניו הקדושות של משה רבינו, שם מעל יריחו, מלטפות את הארץ האהובה והמובטחת, מתגעגעות ונכספות, אוהבות וכואבות, ליבו יוצא אליה, והוא עבד ד', מקיים וכותב דברו יתברך, וכפי שמביא רש"י משם ר' מאיר, 'הקב"ה אומר, ומשה כותב בדמע'. הוא נשוא כנשוא האומן את היונק, הוא סבל את חרפתם, מסר נפשו עליהם, עזב את ביתו וכל אשר לו רק לטובתם, להביאם אל הארץ המובטחת, והוא עומד שם על ירדן ירחו, ומלמד לעם ישראל את הלימוד הגדול מכל, שאת רצון ד', עושים וכותבים, גם אם הדבר מנוגד לכל ציפיותינו. מותר לדמוע, מותר לכאוב, אנחנו רק בני אדם, אבל את דבר ד' יש לקבל ולקיים.

המעמד הקדוש והאדיר הזה, מתקיים גם הוא, כפי שמדגישה התורה, על פני יריחו. על מעמד זה, אומר המכילתא דרבי ישמעאל בשלח, 'ומנין שהראהו גוג וכל המונו? שנאמר, בקעת יריחו, ולמדנו שעתידין גוג וכל המונו לעלות ולנפול בבקעת יריחו'. מדוע כל זה מתרחש דוקא מול יריחו, ומה ענין מלחמת גוג ליריחו?

א-ל חי בקרבכם

בעבר הירדן על פני יריחו, תם עידן משה כביכול, ומתחילה מנהיגותו של יהושע, הממשיך גם הוא, להכין את ישראל לכניסתם לארץ.

הנביא מספר, יהושע ג', 'ויאמר יהושע אל בני ישראל, גושו הנה, ושמעו את דברי ד' אלוקיכם...'. מה פשר הביטוי, 'גושו הנה'? אומר רש"י, 'צמצם את כולם בין שני בדי ארון. זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה'. רוחבו של ארון הברית אמה וחצי, שבעים ושנים סנטימטר, ולמקום הצר הזה, מכניס יהושע את כל עם ישראל? כפי שלמדנו, יומא כא., 'אמר ר' לוי, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון, אינו מן המידה'. רוחב קודש הקודשים, היה עשרים אמה. מי שהיה מודד, משני צידי החיצוניים של הארון לקירות המקדש, היה מוצא עשר אמות מכל צד. ארון הברית לא תפס מקום. ארון הברית, הוא התגלות האינסוף, במציאות המוגבלת.

ממשיך יהושע ואומר, 'בזאת תדעון כי א-ל חי בקרבכם, והורש יוריש מפניכם את הכנעני.. הנה ארון הברית, אדון כל הארץ, עובר לפניכם בירדן.. והיה כנוח כפות רגלי הכהנים נושאי ארון ד', אדון כל הארץ, במי הירדן, מי הירדן יכרתון, המים היורדים מלמעלה, ויעמדו נד אחד'. יהושע בן נון רואה לנכון, דוקא עתה, על ירדן ירחו לפני הכניסה לארץ, להראות לישראל את שליטת האינסוף ברוך הוא, המתגלה בארון הברית, על המציאות הארצית הסופית. דוקא כאן, הוא מדגיש באזניהם, שהאינסוף ברוך הוא, המתגלה באינסופיותו בארון הברית, הוא אדון כל הארץ. מדוע?

בהקשר זה, מכנה יהושע את הקב"ה בשם 'א-ל חי'. שם זה מופיע, בברכה הנהוגה לאחר ברית המילה. 'אשר קידש ידיד מבטן, וחוק בשארו שם, וצאצאיו חתם באות ברית קודש, על כן בשכר זו, א-ל חי חלקנו, צורנו, צוה להציל ידידות זרע קודש שארנו משחת, למען בריתו אשר שם בבשרנו...'. מדוע נזכר שם זה, בברכת ברית המילה?

הרב צבי יהודה, בהערותיו לעולת ראי"ה א', הערה קו', הביא דברי הגר"א באדרת אליהו, על הפסוק, דברים לג' כט', 'אשריך ישראל מי כמוך'. 'כי א-ל חי בקרבכם, שזה השם אינו מיוחד אלא לישראל לבד, וכמו שנאמר, א-ל חי חלקנו, וזהו מי כמוך'. אומר הגר"א, השם א-ל חי, הוא מדרגת התגלות אלוקית, השייכת אך ורק לעם ישראל. אומות העולם, אינן יכולות להתחבר לקב"ה, בחיבור חי. עוד הביא שם הרצי"ה משם אבודרהם, 'על שם לבי ובשרי ירננו אל א-ל חי, ומילה עבודת הבשר היא...'. לכאורה, לא מובן. אם השם הזה רומז להתגלות הקב"ה בבשר, מדוע זו מדרגה יחודית לישראל? וכי לגוים אין בשר?

דברי הגר"א ואבודרהם, יובנו על פי דברי מרן הרב קוק, אורות ישראל ט' ג', 'אות ה' אות ברית הוא, קדושת הגוף בברית בשר ממש.. אומות העולם אינם יכולים להשיג איך נעשה הבשר מקודש, איך נעשו התפקידים הגשמיים בעצמם, אידיאליים. הערלה מעכבת. יוכל השכל לשוט, להקיף, אבל לחדור לעומק הבשר.. זה אי אפשר, כי אם בעצת ד' הבאה על נחלת עולמים אשר לו, ישראל עם קרובו, זרע אברהם אוהבו...'. אומר לנו הרב, התגלות אור האינסוף בבשר הישראלי ממש, עד שהוא מצד עצמו, נעשה

קדוש ואידיאלי, זוהי סגולה מיוחדת אך ורק לישראל. אומרים הגר"א ואבודרהם, זהו סודו של השם 'א-ל חי', היינו, שהקב"ה כביכול, ממש חי בתוכנו, ואפילו בבשרנו.

השאלה הגדולה היא, מה ראה יהושע בן נון, על ירדן ירחו, להראות ולהזכיר לישראל, שהאינסוף ברוך הוא, הוא אדון כל הארץ, המתגלה בסופיות הארצית, בגוף הישראלי, בקדושתו ובמילתו? למה דוקא כאן?

כריתת הירדן

עוד צריך להבין, מדוע היה צורך בנס של כריתת הירדן? אפשר לומר, מסיבה מעשית, וכי איך יעברו בתוך המים? אבל יהושע משלב את כריתת הירדן, בתוך האמירה הגדולה, 'בזאת תדעו כי א-ל חי בקרבכם.. והיה כנוח כפות רגלי הכהנים נושאי ארון ד', אדון כל הארץ, במי הירדן, מי הירדן יכרתו, המים היורדים מלמעלה, ויעמדו נד אחד'.

עוד יש להבין, מה פשר ההתבטאות המסורבלת לכאורה, 'מי הירדן יכרתו, המים היורדים מלמעלה'? לכאורה, מאחר ומי הירדן הולכים ויורדים דרומה, ברור שאין צורך להעמיד את המים היורדים למטה, כי הם ממשיכים הלאה באופן טבעי, מאליהם. אז מדוע צריך להדגיש, 'המים היורדים מלמעלה'? הלא מובן מאליו, שרק הם הועמדו?

'תניא, רבי יוסי אומר', סוטה לג:, 'בשלשה מקומות נשאו כהנים את הארון: כשעברו את הירדן, וכשהסיבו את יריחו, וכשהחזירוהו למקומו'. בדרך כלל, הלויים נושאים את הארון, כשצריך להעבירו ממקום למקום. אבל יש מצבים מיוחדים, בהם נשיאת הארון, אינה העברה סתמית, אלא עבודת כהונה. שנים משלושה מקומות, בהם נשאו כהנים את הארון, היו בענין יריחו. השאלה היא, איזו עבודת כהונה היתה בכריתת הירדן? וכי תפקיד הכהנים לעשות מופתים עם ארון הברית? הם הרי צריכים להקריב קרבנות, ולקרב בין ישראל לאביהם שבשמים, ומה יש בכריתת הירדן, הקשור לכך?

הקפת יריחו ושקיעת החומות

הקב"ה מצוה את יהושע, פרק ו', 'ויאמר ד' אל יהושע, ראה נתתי בידך את יריחו.. וסבותם את העיר כל אנשי המלחמה, הקיף את העיר פעם אחת, כה תעשה ששת ימים. ושבעה כהנים ישאו שבעה שופרות היובלים לפני הארון, וביום השביעי, תסובו את העיר שבע פעמים..'. מדוע עשה הקב"ה את נס כיבוש יריחו, דוקא על ידי הקפות סביב העיר, עם ארון הברית, הנישא דוקא בידי הכהנים?

מרכזיותו של ארון הברית בהקפות אלו, מודגשת שם על ידי הנביא באופן מאד בולט. מיקומם של הכהנים, של החלוץ מן העם, והמאסף, מוצגים ביחס לארון הברית. ואם לא די בזאת, הרי שבסיכום ההקפה נאמר שם, 'ויסב ארון ד' את העיר, הקף פעם אחת..'. מכל המקיפים, הכהנים והעם, החלוץ והמאסף, מוזכר בסיכום ההקפה, הארון בלבד, כאילו רק הוא הקיף את העיר. לכאורה, כדי לומר לנו, שהוא המקיף העיקרי. למה?

ובכלל, מדוע להקיף? לכאורה, עובר עתה עם ישראל מהנהגה נסית של המדבר, להנהגה ארצית טבעית, אז מדוע כיבוש יריחו נעשה בדרך כל כך נסית?

רבים טועים וחושבים שחומת יריחו נפלה על הצד, ולא כך הוא. הפסוק שם אומר, 'ונפלה חומת העיר תחתיה'. מפרש רד"ק, 'שנבלעה במקומה תחת הארץ, ונראה ממנה מעט על פני הארץ, לזכרון הנס'. מקור דבריו, בברכות נד: שם מסבירה הגמרא, שרוחבה וגובהה של חומת יריחו, שוים היו, ואי אפשר להפיל חומה כזו, לכן נבלעה באדמה תחתיה. אך לכאורה, ההסבר אינו מובן, כי ברור שיכול היה הקב"ה לפורר את החומה, ומדוע בחר הוא יתברך, דוקא לשקעה באדמה?

חרמה של יריחו

אמר ר' יהושע דרומיא, ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה, 'שלשה דברים גזרו בית דין של מטה, והסכים בית דין של מעלה עמהן. ואלו הן: חרמה של יריחו, ומגילת אסתר, ושאלת שלום בשם'. שלושה דברים, נעשו ביזמה אנושית מלמטה, ומשמים הסכימו לאחר מכן. החרם שהטיל יהושע על יריחו ושללה, הכנסת מגילת אסתר לכתבי הקודש, ושאלת שלום בשם ד', שתיקן בועז, רות ב' ד', 'ויאמר לקוצרים ד' עימכם'.

חרמה של יריחו, מופיע ביהושע ו', '..ויאמר יהושע.. והיתה העיר חרם, היא וכל אשר בה לד'. ..וישבע יהושע.. ארור האיש לפני ד' אשר יקום ובנה את העיר הזאת, את יריחו, בבכורו ייסדנה, ובצעירו יציב דלתיה'. לכאורה, כל כך תמוה, מה ראה יהושע לעשות כן? מילא, להקדיש את השלל לד', אבל מדוע לאסור את בנינה של יריחו?

המדרש מסביר, תנחומא נשא כח', 'עשה יהושע מדעתו מה שלא נאמר לו, כיון שנכבשה חומת יריחו, שבת היה, אמר יהושע השבת כלו קדש, וכל מה שכבשנו בשבת היא קדש לה'. באמת יש לתמוה, מדוע נלחמו על יריחו דוקא בשבת. אבל גם אם כך הוא, מה הקשר בין קדושתה של שבת, להקדשתה של יריחו, בגלל שנכבשה בשבת?

עוד הסבר מופיע במדרש שם, 'אמר ר' יהודה בר שלום, למד לישראל מה שאמר הקב"ה, ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה, לכך אמר יהושע, הואיל וכבשנו אותה תחלה, נקדיש את כל שללה לגבוה'. כמו שיש הפרשת חלה תרומה מן העיסה, המרוממת את כל העיסה כולה, כך מחליט יהושע לעשות מיירחו, הפרשת חלה של כל ארץ ישראל. לכן אסר לא רק את שללה, אלא גם את בנינה מחדש, משום שהיא מוקדשת לד', כאדמת חלה תרומה. מדהים. מי שמע על הפרשת תרומה מאדמת ארץ ישראל?

הרמב"ם נותן הסבר נוסף, מורה נבוכים ח"ג נ', 'ולזה הטעם.. החרים יהושע מי שיבנה יריחו לעולם, להיות המופת הוא קיים עומד, כי כל מי שיראה החומה היא שקועה בארץ, יתבאר לו שאין זה תכונת בנין שנהרס, אבל נשקע במופת..'. אומר הרמב"ם, שיהושע החליט להנציח את נס נצחון יריחו, על ידי שימור העיר במצבה, עם חומתה השקועה באדמה, כדי שיזכרו הנס. השאלה, מדוע אין די בשימור החומה השקועה?

יריחו וירושלים

המשנה במסכת תמיד, פ"ג מ"ח, מאריכה לתאר, איך היו חשים ביריחו, את הנעשה בבית המקדש, כאילו מי שגר ביריחו, גר למעשה בהר הבית. 'מיריחו היו שומעין קול שער הגדול שנפתח'. כשהיו פותחים את שער ההיכל בבית המקדש, היו שומעים זאת ביריחו. 'מיריחו היו שומעין קול המגריפה', שם של כלי נגינה. 'מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור', קול גלגל המנגנון, המעלה את הכיור השקוע בבור, לגובה אדמת העזרה. 'מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז', קול הכהן שנקרא גביני, שהיה קורא ומכריז לכהנים בכל בוקר, עמדו כהנים לעבודתכם. 'מיריחו היו שומעין קול החליל, מיריחו היו שומעין קול הצלצל, מיריחו היו שומעין קול השיר, מיריחו היו שומעים קול השופר, ויש אומרים אף קול של כהן גדול בשעה שהוא מזכיר את השם ביום הכפורים'. המשנה ממש מתאמצת להדגיש, שמי שגר ביריחו, כאילו נמצא בירושלים בהר הבית. אבל התאור הצבעוני ביותר, נמצא בסיום המשנה. 'מיריחו היו מריחים ריח פטום הקטרת. אמר רבי אליעזר בן דגלאי, עזים היו לבית אבא בהר מכוור, והיו מתעטשות מריח פטום הקטרת'. העיזים ביריחו היו מתעטשות, מריח הקטרת בבית המקדש. וכן אמר רבה בר בר חנה, יומא לט:, 'נשים שביריחו אינן צריכות להתבשם, מריח קטרת'. מה פשר הקשר המיוחד בין ירושלים ליריחו, העולה מכל התיאורים האלה?

המדרש אומר, ספרי בהעלותך פא', 'והיה כי תלך עמנו והיה הטוב הוא, וכי מה טובה הטיבו לו? משה רבינו אומר ליתרו, שאם ילך עם ישראל, יטיבו לו, וכי מה היטיבו לו? עונה המדרש, 'אמרו, כשהיו ישראל מחלקים את הארץ, הניחו דושנה של יריחו, חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, אמרו, כל מי שיבנה בית הבחירה בחלקו, יטול דושנה של יריחו.. וכיון ששרת שכינה בחלקו של בנימין, באו בני בנימין ליטול חלקם, עמדו ופינו אותם מפניהם, שנא' ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים'. הטוב שהיטיבו ליתרו, הוא שנתנו לבניו את דושנה של יריחו. אבל קבעו כלל, מי שיבנה בית המקדש בחלקו, יתנו לו בתמורה את דושנה של יריחו. משהתברר שנבנה בחלקם של בני בנימין, נטלו הם, את החלקה הזו ביריחו. שימו לב לשטחה, ת"ק על ת"ק אמה, כשטחו של הר הבית. מדוע החליטו לשלם למי שנותן מאדמתו לבנין בית המקדש, דוקא מאדמת יריחו, ואם מיריחו, מדוע דוקא מדושנה של העיר?

יריחו עיר התענוגות

מספר הנביא, שופטים א' טז, 'ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב ערד.. מסביר רש"י, 'שניתן להם דושנה של יריחו לאוכלה עד שיבנה בית המקדש, ומי שיבנה בית הבחירה בחלקו יטלנה, כדי שיהא לכל ישראל חלק בבית הבחירה. ונתנוה לבני יתרו ת"מ שנה. והתלמידים שבהם, הניחוה והלכו אצל עתניאל בן קנז הוא יעבץ במדבר יהודה אשר בנגב ערד, ללמוד תורה'. כלומר, עוד לפני שהגיע הזמן לתת את דושנה של יריחו לבני בנימין, עזבוה התלמידים שבהם. מדוע?

מסביר הזוהר, זוהר חדש בראשית כד., 'מה חזו בני יתרו לסלקא מתמן?' מדוע עזבו אותם תלמידים מבני יתרו את יריחו? 'דאמר רב יהודה אמר רב, שקולה היתה יריחו כנגד כל ארץ ישראל, מרוב התענוגים שהיו בה'. יריחו היתה עיר התענוגות של ארץ ישראל. 'אמרו בני יתרו, אנן צריכין לאתעסקא באורייתא, ואורייתא אינה צריכה תענוגים. ניקום מכאן לטורא, ונתעסק באורייתא'. אמרו התלמידים, אנחנו צריכים לעסוק בתורה, ותורה אינה צריכה תענוגים. זה לא הולך ביחד. נעלה מכאן להר, ונעסוק בתורה. וכך עשו.

'תנו רבנן', תענית כז., 'עשרים וארבעה משמרות בארץ ישראל.. שתים עשרה מהן ביריחו. הגיע זמן המשמר לעלות, חצי המשמר היה עולה מארץ ישראל לירושלים, וחצי המשמר היה עולה מיריחו, כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבירושלים'. כל אחת מכד' משמרות כהונה, היתה בנויה חציה ממקומות שונים בארץ ישראל, וחציה השני באופן קבוע, מיריחו בדוקא. כי ביריחו היה מזון ומים, ואותה חצי משמרת מיריחו, היתה מספקת מים ומזון לאחיהם בירושלים. גם כאן מתגלה יריחו, כעיר לכלית מפותחת.

השאלות רבות כל כך – מדוע נאמר חומש דברים כולו, דוקא שם? למה היא מנעולה של הארץ? מדוע מודגש ארון הברית בכיבוש יריחו? מדוע נוקט יהושע, בעת הכנת ישראל לכיבוש יריחו, בשם א-ל חי, הרומז לברית המילה שבבשר? למה להקיף את יריחו? למה לשקע החומות כמו שהם באדמה? מדוע כבש יהושע את יריחו בשבת? מדוע בחר להחרימה? מדוע היא נקראת בתורה, ירחו ללא י', ואילו אצל יהושע, יריחו בתוספת י'? מדוע עיקר הירדן, הוא דוקא מיריחו ולמטה? למה לכרות את הירדן? למה על ידי עבודת הכהנים? ומה פשר הדגש על המים היורדים מלמעלה? מדוע משם מראה הקב"ה למשה את כל ארץ ישראל? מדוע דוקא שם עתידה להתרחש מלחמת גוג ומגוג? מה הקשר בין יריחו לירושלים, ובפרט כשהיא מוצגת בתור עיר התענוגות של ארץ ישראל? הגיע הזמן לגלות את סודה של עיר הקודש יריחו.

יריחו סוגרת ומסוגרת

בבריאת האשה נאמר, בראשית ב' כא', '..ויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר תחתנה'. אומר הזוהר, תיקוני זוהר תקונא תמניא וחמשין, 'מאי ויסגור בשר תחתנה? פתח רבי שמעון ואמר, ויריחו סוגרת ומסוגרת, מאי ויריחו? דא איה ירח, דאיה גופא דילה'. משהו ר' שמעון את הפסוק מיהושע ו' א', 'יריחו סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל..', לבריאת גוף האשה, עליה נאמר, 'ויסגור בשר תחתנה'. ואומר, השם ירחו בא מלשון ירח, ירח שלו, הרומז לבחינת הגוף של השכינה הקדושה. הדברים יובנו קצת יותר, על פי דברי הרמ"ק, פרדס רימונים כג', המסביר את ההבדל בין ירח ללבנה. 'ירח היא השכינה, והיא פעמים פרוצה, פעמים מלאה, בסוד הקטרוג.. לבנה מורה על מלואה..'. ירח מבטא את צידה הארצי יותר של השכינה, המתמודד עם התמעטות האור, עם מצבי נפילה. העיר ירחו, לפי ענינה הרוחני, היא המקום הארצי והגופני ביותר, בארץ ישראל. אור

השכינה יורד לשרות בכל הארץ, אבל שיא ירידת הקדושה לארץ, הוא בירחו. לכן היתה היא כפי שאמר המדרש לעיל, עיר התענוגות, שיש בה מזון ומים בשפע, ומשמרות כהונה חציין מיריחו, כדי לספק מים ומזון לאחיהם שבירושלים.

השלוה הגשמית

למדנו, שמשנה רבינו חוזר על כל התורה בחומש דברים, ומלמדה כתורת ארץ ישראל, דוקא מול יריחו. דוקא שם, מול הגופניות היותר חזקה של ארץ ישראל, הוא מלמד אותם, על הזהירות מהתמכרות לשלוה גשמית, אשר עלולה לגרום להם, לתלות הכל בכוחם ועוצם ידם, לשקוע בשומן הארץ, ולבעוט.

כשיהושע נפטר, נאמר, יהושע כד' ל', 'ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים, מצפון להר געש'. אמר רב יהודה אמר רב, שבת קה: 'כל המתעצל בהספדו של חכם, ראוי לקוברו בחייו, שנאמר.. מצפון להר געש, מלמד שרגש עליהן הר להורגן'. ביתר פירוט מוסבר במדרש, רות רבה פתיחות ב', 'אמר ר' ברכיה, חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו געש, ומהו הר געש? ..באותה שעה נחלקה ארץ ישראל, והיתה חלוקה חביבה עליהם יותר מדאי, והיו ישראל עוסקין במלאכתן, זה עוסק בשדהו וזה עוסק בכרמו וזה עוסק בזיתיו.. נתגעשו מעשות גמילות חסד ליהושע, ובקש הקב"ה להרעיש את העולם כולו על יושביו..'. עם ישראל נכנס לארץ, וכל אחד פוגש את החצי דונם שלו, את החומריות שלו, ומתעצל בשלוותו הגשמית מלבוא לחלוק כבוד ליהושע. למעשה, כל תקופת השופטים מאופיינת, בהתמודדות לא קלה של ישראל, עם המציאות החומרית.

לימדנו מרן הרב קוק, כי גם בימינו, במדינת ישראל המתחדשת, נתמודד עם אותה בעיה. כך כתב באורות התחיה מד', 'מקובלים אנו', מסורת היא בעם ישראל, 'שמרידה רוחנית תהיה בארץ ישראל ובישראל, בפרק שהתחלת תחית האומה תתעורר לבא. השלוה הגשמית שתבוא לחלק מהאומה, אשר ידמו שכבר באו למטרתם כולה..'. יש רכב ויש עבודה, יופי של מחלפים, ובנינים גבוהים, ואפילו מסעדות, אז מה חסר. הזייה חומרנית זו, 'תקטין את הנשמה, ויבואו ימים אשר תאמר אין בהם חפץ. השאיפה לאידיאלים נישאים וקדושים תחדל, וממילא ירד הרוח וישקע..'. מדהים שהרב כתב שורות אלו, עוד בעת שכל החלוצים היו מלאי אידיאלים ומסירות נפש על בנין המדינה.

ממשיך הרב, 'הצורך למרידה זו, היא הנטיה לצד החומריות, שמוכרחת להיולד בכללות האומה בצורה תקיפה, אחר אשר עברו פרקי שנים רבות, שנאפסו לגמרי מכלל האומה, הצורך והאפשרות להתעסקות חומרית. וזאת הנטיה כשתילד, תדרוך בזעם ותחולל סופות, והם הם חבלי משיח, אשר יבסמו את העולם כולו על ידי מכאוביהם'. הביוררים הגדולים, שיהיו סביב שקיעת עם ישראל בחומריות הארץ ישראלית, באיזון בלתי נכון, יולידו מתוך מכאוביהם, ריח בשמים מתוק ונעים, שירומם את העולם. חוזה הרב, שכך ילכו הדברים, 'עד אשר יבוא סער ויהפוך מהפכה, ויראה אז בעליל, כי חוסן ישראל..',

יכולת עמידותו הלאומית, 'הוא בקודש עולמים, באור ד' ובתורתו, בחשק האורה הרוחנית, שהיא הגבורה הגמורה, המנצחת את כל העולמים וכל כוחותיהם'. יגיע שלב, ואולי כבר הגיע, בו יתברר, שבלי תורה, הצבא נחלש, וכח ההרתעה יורד, אידיאלים של התיישבות ובנין הארץ, הולכים ונמוגים, ולמי יש חשק להילחם בעד המדינה. אז יחזור עם ישראל לעצמיותו ולתורתו, ויתחדש בתחיה כפולה ומכופלת.

מכל מקום, יריחו היא בדיוק המקום ללמד את חומש דברים, את החיבור המאוזן והנכון, שבין תורה לארץ. משום שבירידת אור ד' לארץ, בהשראת השכינה, יריחו ממלאת את תפקיד גוף השכינה כביכול, המקום היותר חומרי, שבקדושת ארץ ישראל.

ההתרוממות הטבעית לאינסוף

כשמנהיגותו של משה, על נסיה הגלויים, מסתיימת, ועם ישראל עומד להיכנס לארץ, להנהיגה הטבעית, עלול הוא לחשוב, שבחומר כמו בחומר. הכל תלוי בעוצמה הכלכלית, ובכוח השרירים. בא יהושע ומלמד את ישראל שלא כך הוא.

ארון הברית, שאינו מן המידה, המגלה את אור האינסוף בתוך המציאות הארצית, הוא העומד בראש עבודת ד' הארץ ישראלית. הוא אדון כל הארץ. כי ההתנהלות הארץ ישראלית הנכונה, בנויה על חיבור בין הארציות המוגבלת, המעשית, לבין האינסוף. שילוב של אמונה ומעשיות, כשדוקא האינסוף, הגנוז והבלתי נראה, הוא אדון כל הארץ. שמא תאמרו, והלא האינסוף כל כך גבוה ומרוחק בעילאיותו, ואנו נכנסים לארץ, במציאותה המעשית המוגבלת, ואיך אפשרי החיבור? אומר להם יהושע, 'א-ל חי בקרבכם'. הקב"ה, כביכול חי בתוכם ממש, לא רק בנשמתכם, אלא ממש בבשרכם, במציאות הגופנית שלכם.

בדרכו זו של יהושע בן נון, כתב מרן הרב, אורות ישראל ט' ח', 'בארץ ישראל אפשר להשיג, איך שהבשר של הגוף הישראלי, הוא קדוש ממש כקדושת הנשמה, ואין צורך כל כך, להרגיז את הגוף ממנוחתו הטבעית, כי אם להעלותו ולהטעימו טעם האמת של חיי הקודש, השופעים מקדושת הארץ, הספוגים באוירה המחכים של ארץ ישראל'. ועוד כתב, באורות התחיה לג', 'גדולה היא תביעתנו הגופנית, גוף בריא אנו צריכים, התעסקנו הרבה בנפשיות, שכחנו את קדושת הגוף, זנחנו את הבריאות והגבורה הגופנית, שכחנו שיש לנו בשר קודש, לא פחות ממה שיש לנו רוח הקודש. עזבנו את החיים המעשיים, ואת התבררות החושים ואת הקשור עם המציאות הגופנית המוחשית, מפני יראה נפולה, מפני חוסר אמונה בקדושת הארץ, 'אמונת זה סדר זרעים - שמאמין בחי העולמים וזורע'. כל תשובתנו תעלה בידינו רק אם תהיה, עם כל הוד רוחניותה, גם תשובה גשמית, יוצרת דם בריא, בשר בריא, גופים חטובים ואיננים, רוח לוחט, זורח על גבי שרירים חזקים, ובגבורת הבשר המקודש, תאיר הנשמה שנתחלשה, זכר לתחית המתים הגופנית'. איזו ענקיות רוחנית צריך, כדי לכתוב שורות קדושות אלו, אחרי מאות שנות גלות. הגוף הישראלי הוא גוף קדוש, שא-ל חי בקרבו. זוהי מהות בריתו יתברך,

אשר שם בבשרנו. את זה מלמד יהושע את ישראל, בדיוק כמו משה רבו, דוקא מול יריחו, שלכאורה היא עיר התענוגות של ארץ ישראל, אבל בעצם, ודוקא משום כך, היא מקום הגילוי הגדול ביותר, של ירידת אור ד' לבשר הישראלי. ברית מילה.

הסרת ערלת הארץ

ז' עממי כנען, שהיו עובדי עבודה זרה מהסוג הגרוע ביותר, מתקבצים דוקא ביריחו, בנסיון להאחז במקום הגופני ביותר בארץ ישראל, כדי לסגור את הופעת אור השכינה בארץ ישראל, מפני בני ישראל. הקליפות נאחזות דוקא במקום הגופני יותר שבקדושה, כדי ליצור מחסום רוחני של טומאה. לכן יריחו, היא מנעולה של הארץ, כי אם התגברת על הקליפות החזקות שבאות להידבק ביריחו, תגבר בודאי גם על שאר חלקי הארץ. הדבר דומה להסרת ערלת הברית, הפותחת את כל הגוף, לקבל את אור ד', בבשר ממש.

הקב"ה יודע, שישראל עומדים לפגוש חומריות מסנוורת, עוצמה חומרית, שעלולה לזעזע את הנפש, כמו שאכן קרה לעכן, שמעל בחרם. אומר הקב"ה לישראל, כדי להתגבר על הטומאה הקליפתית הקשה הזו, צריך להביא דוקא את האורות הגבוהים ביותר, אורות המקיפים, המרוממים אמנם מעל יכולת הכלים האנושיים להכילם, אבל דוקא הם בעוצמתם הגדולה, עוטפים ומגינים מפני כל קליפה. לכן, מצוה הוא את ישראל, להקיף את יריחו, עם ארון הברית, המאיר את אור האינסוף, למציאות הארצית, כדי לגבור על ערלת הכנענים, ולהסירה מעל הארץ הקדושה. מאחר ומדובר במשיכת האורות המקיפים, דוקא הכהנים נושאים את הארון, שהרי זוהי עבודת קירבה, בין ישראל לאביהם שבשמים.

אבל לא די בכך. כיבוש יריחו נעשה דוקא בשבת, כדי להעזר באור של שבת קודש לגבור על טומאת הכנענים. אומר הזוהר, תרומה קלה.. הנהוג בחלק מקהילות ישראל לאומרו בליל שבת לפני 'ברכו', 'כד עייל שבתא, איהי אתיחדת, ואתפרשת מסטרא אחרא, וכל דינין מתעברין מינה.. וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא, כלהו ערקין, ולית שולטנו אחרא בכלהו עלמין, ואנפאה נהירין בנהירו עלאה, ואתעטרת לתתא בעמא קדישא וכלהו מתעטרן בנשמתין חדתינ..'. כשנכנסת שבת, השכינה הקדושה מתייחדת, ונפרשת מסטרא אחרא, וכל הדינים עוברים ממנה.. וכל ממשלות הרוגז ובעלי הדין, כולם בורחים, ואין שלטון אחר בכל העולמות. ופניה מאירים באור העליון, ומתעטרת למטה בעם הקדוש, וכולם מתעטרים בנשמות חדשות'.

יריחו נכבשת דוקא בשבת, משום שיהושע וישראל זקוקים לאור השבת, כדי לגבור על קליפות הכנענים, שהצטברו ביריחו. לכן, אומר יהושע, וכי אני כבשתי את יריחו? בלי האור של שבת, לא יכולתי לגבור על הטומאה הזו. שבת, היא שכבשה את יריחו, אז השלל מגיע לה כביכול, והוא מקדיש את השלל. זוהי כונת המדרש, תנחומא נשא כח', שלמדנו לעיל, 'אמר יהושע השבת כלו קדש, וכל מה שכבשנו בשבת יהא קדש לה'. אבל יהושע לא מסתפק בכך, ומקדיש מלבד השלל, גם את העיר כולה, לנצח. מדוע?

מִרְחוּ לִירִיחוֹ

למדנו במדרש לעיל, שיהושע מפריש את יריחו, בתור חלה תרומה, של ארץ ישראל. הנביא ירמיהו אומר, ב' ג', 'קודש ישראל לד', ראשית תבואתה'. נקודת הראשית ממנה נברא העולם כולו, אור החכמה האלוקית, היא שורש נשמות ישראל, והיא רמוזה בתרומה. יהושע בחכמתו העצומה, בוחר דוקא במקום הארצי ביותר בארץ ישראל, בחינת גוף השכינה, לעשותו חלה, ולרוממו, אל נקודת הקודש הראשית, כתרומה. במעשהו זה, אשר כפי שלמדנו, נעשה ביזמתו על דעת עצמו, והסכימו עליו מלמעלה, הכניס יהושע לירחו, את האות י' משם הוי"ה, המכוונת אל מול נקודת הראשית. יהושע מרומם את ירחו בלא י', להיות ליריחו עם האות י'.

אמרו במדרש, שמות רבה ו', שהאות י' אשר התווספה לשמו של יהושע, היא אותה אות י', שניטלה משרי, כששונה שמה לשרה. שרה אימנו, קיבלה אות ה' בשמה, הרומזת לשכינה הקדושה, שהיא בחינת אשה לבעלה הקב"ה, כדי שתהיה מקבלת השפעה, ותלד את יצחק. לעומת זאת, משה רבינו, מוסיף להושע בן נון את האות י', כדי שלא יהיה מושפע מן המרגלים, במדבר יג' טז', 'ויקרא משה להושע בן נון יהושע'. פירש רש"י, 'התפלל עליו, י-ה יושיעך מעצת מרגלים'. מקור כל השפע של העולם, יעשה אותך למשפיע טוב לעם ישראל, שאינו מושפע משום רע. בדומה לכך, מצאנו בתהלים פט' ט', 'מי כמוך חסין י-ה...'. באר המהר"ל, נצח ישראל פרק ה', 'כי ההתפעלות, הוא לאשר הוא כח בגשם, לכך הוא מתפעל. והוא יתברך, קדוש ונבדל מכל עניני הגשם, לכך אין לו התפעלות הגשם לכך נקרא 'חסין י-ה', כלומר, שהוא אינו מתפעל למכעיסים לפניו'. הנה כי כן, שגם כאן, כשמדובר על היות הקב"ה משפיע וחסין מפני כל השפעה לא טובה, הוא מכונה בשם י-ה. ויהושע, עם שמו הקדוש, מקדש את ירחו גוף השכינה, ומחסנה מפני הקליפות והשפעות זרות, על ידי רוממותה, להיות החלה תרומה של ארץ ישראל.

עתה נוכל להבין את סוד הקשר בין ירושלים ליריחו. ירושלים, היא המקום המקודש ביותר בארץ ישראל, בחינת הראש לכל הארץ, מלידתה, משום שכך נבראה משמים. ואילו יריחו, היא אמנם בחינת הרגלים של ארץ ישראל, אבל יהושע בן נון, במעשיו הוא מלמטה, רומם אותה לבחינת ראש, כמו ירושלים עיר הקודש, בהקדישו אותה, להיות ראשית תרומת ארץ ישראל. לכן מאריכה המשנה במסכת תמיד, שלמדנו לעיל, להדגיש עד כמה היו חשים ביריחו, את כל הנעשה בירושלים בהר הבית, לומר לך, שיריחו דבקה במדרגת ירושלים עיר הקודש, מכח הקדשתו של יהושע בן נון. תיקון מופלא, המבטא את קדושת הגוף הישראלי, המתרומם למדרגת ראש.

על פי דברים אלו, אפשר להציע הסבר, למשנה בפסחים נה: המספרת, 'ששה דברים עשו אנשי יריחו..', היו כמה דברים מיוחדים שהיו עושים אנשי יריחו בדוקא. אחד מהן, 'וכורכין את שמע..'. מה פירוש? מביאה הגמרא ברייתא, '..ולא היו מפסיקין, דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר: מפסיקין היו, אלא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו..', וברש"י שם, 'ואית דגרסי.. שהיו אומרים אותו בקול רם'. לדעת ר' מאיר, לא היו מפסיקים בין קבלת עול מלכות שמים לעול מצוות, ולר' יהודה, אמרו 'ברוך שם' בקול.

לפי דברינו אפשר להציע, שאנשי יריחו, מקום גוף השכינה, שרוממו יהושע לבחינת הראשית, חיו את הראש והסוף כמהות אחת, ולכן כרכו בבת אחת, את עול מלכות שמים עם עול מצוות, ללא הפרש ביניהם. וכן בענין אמירת 'ברוך שם כבוד מלכותו', בקול רם. הרי ביום הכפורים, כפי שנפסק בשלחן ערוך תריט', אומרים זאת בקול רם. כי לומר שד' אחד, זה במדרגתנו. אבל לקבל מלכותו היורדת למציאות הארצית הגופנית, למדרגה זו טרם הגענו, שהרי הגוף אינו מתוקן. אבל ביום הכפורים אנו דומים למלאכים, ואומרים זאת בקול רם. אנשי יריחו, חיים במקום הגוף שקידשו יהושע להיות כראשית, חלה תרומה. לכן נהגו כל השנה לאומרו בקול רם. כי ביריחו מכח מעשיו של יהושע, הגוף כבר מתוקן. ירחו כבר נעשתה יריחו.

זוהי גם הסיבה, שעל פי המכילתא, 'עתידין גוג וכל המונו לעלות ולנפול בבקעת יריחו'. וכפי שהתנבא זכריה הנביא, פרק יד', '..והיה לעת ערב יהיה אור.. והיה ד' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד'. לא נאמר בקול רם, רק שד' אחד, אלא גם ששם כבוד מלכותו אחד. שהרי על זה כל הבירור העולמי. האם כדברי אומות העולם, הבשר והעולם בכלל, אטום וחומרני, או כדברי ישראל, שגם בעומק הלילה החומרי, גנוז אור גדול. כל זה תוקן כבר אז, ברמה השורשית, על ידי יהושע, בגילוי אור הראשית בתוך גוף השכינה, ביריחו. לכן מראה הקב"ה למשה את ארץ ישראל דוקא מיריחו. כי שם השיא של ירידת האור למציאות הגשמית, שיא תיקון הבריאה הארץ ישראלית.

חומות מתפוגגות

שאלנו, מדוע שקעו החומות כמו שהן בתוך האדמה. אפשר להציע, שרצה הקב"ה ללמדנו, שכשמאירים את האור הגדול, אורו של ארון הברית, החומות אינן נהרסות, אלא כמו מתפוגגות מאליהן, נעלמות כאילו לא היו. גם היום, כשבאים אנו לפוגג חומות, מעל תחית נשמות ישראל, צריכים להאיר באורות גדולים. להציב חזון אמוני חברתי לאומי, גדול ומקיף. חיי לאום חומרניים, ללא שאיפות גדולות, הם המאפשרים לחומות להתרומם. כך כתב הרב, אורות התחיה ז', 'באין מטרה לגבורת החיים, תלך הלוך ונמוג, חילה ימעט והיא תתנוון ותצעד אל הבליה, הנכונה לפניה במורד..'. לרומם את החיים, צריך שאיפות גדולות, תפיסה גדולה ומקיפה, וכפי שכתב שם הרב, 'הרוח הגדול והנעלה, השואף לגדולי גדולות, הוא רק הוא מחזיק את החיים ואת האנושיות בהודה וגבורתה'. איך שוברים קליפות? עם אורות מקיפים. לא בשיחות מוסר קשות, אלא עם תורה גדולה, שסוחפת בגדלותה. החומות פשוט ישקעו באדמה, ויתגלה התוך הקדוש האלוקי, שבכל יהודי בפרט, ובעם ישראל בכלל, ואפילו בבשר.

המים היורדים מלמעלה

הדברים מתוקים, אך עדין יש לברר, מדוע אומרת הברייתא, ש'אין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה', על אף ש'נקרא שמו ירדן, שירד מדן'. למה בכלל לכרות את הירדן? למה על ידי

הכהנים? ומה פשר הדגש בדברי הנביא, 'מי הירדן יכרתון, המים היורדים מלמעלה, ויעמדו נד אחד'. מה רוצה הנביא לומר, בהדגישו את 'המים היורדים מלמעלה'?

אמר ר' אבהו, בבא בתרא כה., 'שכינה במערב'. שהרי קודש הקודשים, במערבו של בית המקדש. וכן נפסק בשולחן ערוך, ג' ה', על פי ר' עקיבא בברכות סא.: וכדפסק הרמב"ם, כשאדם מתפנה בשדה, 'אם נפנה במקום מגולה, שאין בו מחיצות, יכוין שיהיו פניו לדרום ואחוריו לצפון או איפכא, אבל בין מזרח למערב, אסור', מפני שהשכינה במערב. וכן כתב רש"י, במדבר לד' טו', '..פני העולם שהם במזרח, שרוח מזרחית קרויה פנים, ומערבית קרויה אחור, לפיכך דרום לימין וצפון לשמאל'. השכינה במערב, ופניה למזרח. לכן, נקרא המזרח קדמה, קדימה. הדרום מימין, ולכן נקרא תימנה. הצפון משמאל, ולכן נקרא שמאל. כמו שאומר אברהם ללוט, בראשית יג' ט', 'אם השמאל ואימינה, ואם הימין ואשמאילה'. הדרום, שמימין השכינה, מידתו חסד, כדברי הזוהר, לך לך פ., על הפסוק בראשית יב' ט', 'ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה', 'דא דרום, דהוא חולקיה דאברהם', זהו דרום שהוא חלקו של אברהם, כי מידתו חסד. הצפון, שמשמאל השכינה, הוא מידת הדין, מידת הגבורה. לכן אמר ירמיהו, א' יד', 'מצפון תפתח הרעה'. אבל מחדש הזוהר, שלח קעג.: שבצפון גנוז גם השפע הגדול, עליו נאמר, תהלים לא' כ', 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך'.. לשון הזוהר, 'במה דמחי ביה יהיב אסוותא', במה שמכה בו גם מרפא. 'כתיב מצפון תפתח הרעה, ובצפון מחי.. וביה שרי כל אגר טב וכל טיבו דזמין קב"ה למיהב לישראל, לזמנא דאתי, קרי קב"ה לצפון ויימא ליה, כך יהיבית כל טיבו וכל אגר טוב לבני, דסבלו כמה בישין בהאי עלמא על קדושת שמי, הב אגרין טבין דיהיבית כך, הדא הוא דכתיב, אומר לצפון תני..'. בצפון, במידת הדין שלו, גנוז כל הטוב אשר צפן הקב"ה לישראל, וינתן לנו לעתיד לבוא, כישעיהו מג' ו', 'אומר לצפון תני'.

סוד הדבר הוא, שהעולם הזה נברא למעשה במידת הדין, והקב"ה שיתף עם הדין, את מידת הרחמים, כדי לסייע בבנין העולם. אבל שורש כל הטוב, נמצא בדין המרוחם והממותק. וכן האריך לבאר הלשם שבו ואחלמה, ביאורים, טנת"א ה' ג', '..עולם חסד יבנה, הכוונה הוא רק על מה ששיתף מדת החסד למדת הדין, אבל עיקר הבריאה היתה במדת הדין.. שבשם מ"ב נברא העולם שהוא גבורה..!.

הירדן נקרא ירדן, כיון שהוא יורד מדרום, ממידת הדין שבצפון. זוהי ירידת השפע הצפון, ההולך ויורד דרומה, ומתפשט במידת החסד שבדרום. הולך ויורד מהשמימיות העליונה, אל הארציות. כן רמזו אצל המקובלים בפיתום הקטורת, על המילים, 'אף כיפת הירדן כל שהיא', שהמילה ירדן, עולה בגימטריא, י' היות, בתוספת ד' אותיות של המילה.

אבל אינו נקרא ירדן, אלא מבית יריחו ולמטה. כי יריחו היא בחינת הגוף של הארץ, הנקודה הארצית ביותר בארץ ישראל. אז ירידת השפע הרמוזה בירדן היורד דרומה, מגיעה לשיא ירידתה, מול יריחו. בא יהושע ומלמד, כיצד לעבוד נכון עם ירידת השפע האלוקי הזה, שיורד בארץ ישראל, מהצפון לדרום, איך לשמור עליו מפני המזיקים, וכורת את הירדן. אבל כדי שנבין את השיעור, הוא מדגיש, 'מי הירדן יכרתון, המים היורדים מלמעלה'. אותו שפע שמימי, של מים היורדים מלמעלה, משמי שמים, זקוק

להגנתו, לעצור ירידתו בנקודה מסוימת, ולא לרדת נמוך מידי, שמא יפול אל קליפות הטומאה, כרמוז על פי המקובלים, נה"ש כו., בנבואת ישעיהו ו' ב', 'ובשתים יכסה רגליו'.

לכן נכרת הירדן על ידי ארון הברית, כשהוא נישא על ידי הכהנים. כי כפי שלמדנו בשיעורנו 'האבנט החשמונאי', אורות חיים חגים ומועדים עמ' 211, תפקיד הכהנים, להגן על עם ישראל מפני נפילה לתוך הבוץ, בעת עבודת הפצת האורות, בשדות העשיה. הכהנים השמורים וספונים בבית ד', הם השומרים גם על גבולות ירידת האור, הם העוצרים את המים היורדים מלמעלה, שלא ירדו נמוך מידי. לכן נכרת הירדן, דוקא על ידי הכהנים.

וזאת הדרך לאורות הקודש

כתב הרב דוד כהן הנזיר, במבוא לאורות הקודש עמ' 24, 'וזאת הדרך לאורות הקודש, כפלים לתושיה.. ואז אור תורת קדשו, יופיע ויאיר לעולם'. במה תלה את התגלות תורת הרב קוק בעולם? ב'כפלים לתושיה'. מה פירוש הדבר?

כתב מרן הרב, אורות הקודש א' לו', 'האיש שהוא מוכן לנגלות, איננו צריך להשלמת אישיותו, לכל חזיון מיסתי'. יש אנשים ששורש נפשם, מסתפק בצד ההלכתי הנגלה של תורה. 'בעלי הנסתר, הם להפך מזה, הם מוצאים בעצמם סיפוק ביחס להגלוי.. הם מרגישים מין רעבון נורא וצמאון אדיר, לציורים כמוסים ונעלמים..'. המוכשרים לנסתרות, צמאים לעוד ועוד לימוד פנימיות. 'חזיון בלתי מצוי הוא, לראות אדם שהדרישה של הנגלה והנסתר יחד, תהיה בו במילואה.. האנשים הללו, הינם תמיד עמוסים במשא גדול, של דעת מכאבת, ומכל מקום הם מביאים הרבה טובה לעולם.. ואחר שהם מוציאים חזיון מורכב זה מן הכח אל הפועל.. מתגלה כח יצירה כפול. וחכמות בחוץ תרונה, בכפלים, לתושיה..'.

זקוקים אנו היום לאנשים כמו משה רבינו ויהושע תלמידו, אשר היו בבחינת חכם הלכתי, שהוא גם נביא. כפלים לתושיה. כאלה שיודעים להוריד את שפע הירדן הצפון, ולדעת גם היכן נמצאת הנקודה המדויקת, בה צריך לכרתו, ולהעמיד את המים היורדים מלמעלה, שלא ירדו מידי נמוך. אינם מסתגרים ובורחים ממפגש עם הציבור, מהפצת האור, אבל יודעים גם כיצד להתנהל נכון, הלכתית ופנימית. טיפוסים מיוחדים אלה, יביאו את האור הגדול של תורת הרב קוק, תורת ארץ ישראל, עד לאפסי ארץ. הם אשר יביאו את הגאולה והתחיה השלמה.

בברכת בנין הארץ והמקדש לכל עם ישראל

שיהיה לך לאלול ולחגים.. אורות התשובה ואורות חיים

מאת הרב יצחק חי זאגא

אורות התשובה לראי"ה קוק - מבואר כולו
אורות חיים - חגים ומועדים בדרכו של הרב קוק

כל ספר - 50 ₪ משלוח - 15 ₪

שלחו דוא"ל - toratharav@gmail.com

או הודעה לטלפון - 0585-216-216

אורות לדרך - להתחיל את היום באורות..

10 דקות יומיות מתורת הרב קוק - ישירות לתיבת הדואר שלך!

להצטרפות לתפוצת אורות לדרך - orot.laderech@gmail.com

לתפוצה בדוא"ל

לתפוצה בווטסאפס

לשיעורים מוקלטים היכנסו לאתר -

רוח ירושלמית yerushalayim.org.il

המעוניינים לתרום או לסייע בהפצה - כתבו לנו בדואר אלקטרוני -

toratharav@gmail.com

או התקשרו למשה: 050-6-238-938